

EĞİTİM ve İNSANİ BİLİMLER DERGİSİ

Teori ve Uygulama

Cilt: 8 / Sayı: 16 / Güz 2017

JOURNAL OF EDUCATION and HUMANITIES

Theory and Practice

Vol: 8 / No: 16 / Fall 2017

ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN BELİRLENMESİNDE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

OPINIONS OF PRE-SCHOOL TEACHERS IN DETERMINING GIFTED CHILDREN

Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN

Gülşen KOÇAK

Münevver SUBAŞI

ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN BELİRLENMESİNDE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ¹

Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN²

Gülşen KOÇAK³

Münevver SUBAŞI⁴

Öz: Bu araştırma erken çocukluk döneminde özel yetenekli çocukların belirlenmesinde okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinin alınması amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir şehirde bulunan on okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma verileri öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler ses kaydına alınarak, öğretmenlerin verdikleri cevaplar analiz edilmiş ve gerekli kodlamalar yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin büyük kısmı çocukların akıl yürütme, yaratıcılık, fen ve teknolojiye karşı ilgi ve merak, problem çözebilme gibi bilimsel tutumlar kazanmasını desteklediklerini belirtmişlerdir. Buna karşın üstün yetenekli öğrencilerin teşhisine yönelik somut olarak okul içerisinde ve İl Millî Eğitim Müdürlükleri bünyesinde etkili adımların atılmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerden bir kısmı; erken çocukluk döneminde özel yeteneğe sahip olduğu düşünülen çocukların belirlenebilmesi için gerekli olan test, ölçek, form gibi ölçme araçlarının tanıtılmasında hizmet içi eğitim seminerlerine ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Erken çocukluk dönemi, özel yeteneklilik, öğretmen görüşleri

Giriş

Bireyin karakterinin şekillenmeye, yeteneklerinin tespit edilmeye başladığı erken çocukluk dönemi; bireyi tanıma, tanılama, yönlendirme gibi faaliyetlerin yapılabileceği kritik bir dönemdir. Bu dönemde bireyleri doğru tanıyarak ihtiyaç duyduğu alana yönlendirmek büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle bu süreçte öğretmenlere büyük bir görev düşmektedir. Ailenin gözlemlerini doğrulayacak veya aileyi özel olarak gözlem yapmaya yönlendirecek olan öğretmen, aynı zamanda kendisi de bu süreç içerisinde aktif rol alarak çocukların daha doğru ve verimli bir eğitim almaları için yol gösterici olacaktır.

1) Bu çalışma 12-14 Ekim 2016 tarihinde düzenlenmiş olan II. Uluslararası Sosyal Bilimler kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

2) Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, emindivanli@atauni.edu.tr

3) Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, gulsen.demir@atauni.edu.tr (Sorumlu yazar)

4) Arş. Gör., Bartın Üniversitesi, munevversubasi@gmail.com

Erken çocukluk döneminde çocukta zihinsel olarak yaşanan sorunların (dikkat eksikliği olan, anlama güçlüğü yaşayan çocuklar vb.) tespiti nasıl ki bu çocukların öğrenme süreçlerinde ciddi bir öneme sahip ise özel yetenekli çocukların tespiti de aynı düzeyde önemlidir. Özel yetenekli olan çocuğun öğretmen tarafından belirlenmesi için öncelikle onun yeteneklerini ortaya çıkarabilecek nitelik ve çeşitlilikte etkinliklerin yapılması gerekmektedir. Yapılan etkinlikler sonucunda özel yetenekli olabileceği düşünülen çocukların daha iyi ve üst düzey bir eğitim almaları için ailelerin ve eğitimcilerin yönlendirilmesi gerekmektedir. Ancak bu yönlendirmenin doğru yapılabilmesi için öğretmenlerin özel yetenekli çocukların sahip oldukları nitelikleri bilmeleri, bu doğrultuda öğrencilerin davranışlarını doğru yorumlamaları ve çocuğun ailesini doğru yönlendirmeleri gerekmektedir.

“Üstün yetenekli çocuklar; aynı tecrübe ve çevre şartlarında zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen ve bu tür yeteneklerini geliştirmek için okul tarafından sağlanamayan hizmet veya faaliyetlere gereksinim duyan çocuklar olarak tanımlanmaktadır” (Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi, 2001). Bu doğrultuda Renzulli (2012) üstün yeteneği; yaratıcılık, motivasyon, ortalama üstü genel ve özel yeteneğin etkileşimi olarak ifade etmektedir. Üstün yetenekli çocuklar, bunların birleşimini geliştirme yeteneğine sahip (liderlik, akademik başarı, keşif ve icat yeteneği, sanat alanlarında başarı, spor alanlarında başarı, yaratıcı düşünce ve davranışlar) ve bunları insan performansının önemli alanlarında kullanabilen bireylerdir (Özbay, 2013). Marland (1971) ise özel yetenekli bireyler ile ilgili hazırlamış olduğu raporunda;

-Genel Zihinsel Yetenek

-Özel Akademik Yetenek

-Yaratıcı Düşünce Yeteneği

-Liderlik Yeteneği

-Görsel Sanatlarda Yetenek

-Psikomotor Yetenek

alanlarının birinde veya birkaçında yüksek performans gösteren bireyleri “özel yetenekli” olarak tanımlamıştır.

Yapılan tanımlar ve değerlendirmeler, özel yetenekli bir bireyin tanılanmasında genel bir çerçeve ve farklı bakış açıları sunmaktadır. Bu niteliklere uygun bireyleri tespit etmek amacıyla ülkemizde çeşitli zekâ testleri kullanılmaktadır. Bu zekâ testlerinden günümüzde en fazla kabul gören, “WISC-R” (ülkemizde en son WISK_R3 testi özel yetenekli çocukları tanılamada kullanılmıştır) zekâ testidir. Günümüzde WISC-R4 olarak son hâli verilen bu

zekâ testinin, ülkemizde özel yetenekli çocukları tanılamada kullanılması için uyarlanması yapılmıştır. Bu uyarlama Uluç, Öktem, Erden, Gençöz ve Sezgin (2011) tarafından alt boyutlarıyla birlikte TÜBİTAK projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Ancak Sak vd. (2016) tarafından geliştirilmiş olan “Anadolu Sak Zekâ Ölçeği (ASIS)” ülkemizde geliştirilen ve özel yetenekli çocukları tanılamada kullanılabilir, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmış ve uygulanmaya hazır bir test olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 2017 yılında Bilim ve Sanat Merkezlerinde, özel yetenekli çocukları belirlemek için ülkemizde ilk kez geliştirilmiş olan bu zekâ ölçeği kullanılmıştır. 2018 yılında da özel yetenekli çocukları belirlemek için ASİS’in kullanılması planlanmaktadır.

Zekâ testleri özel yetenekli bireyleri belirleme konusunda en önemli vasıtalarından biri olarak kabul edilse de günümüzde yalnızca zekâ testlerinin sonuçları ile bireyin özel yetenekli olduğuna karar verme yönteminden vazgeçilmiş, öğretmen, aile ve bu alanla ilgili çeşitli merkezler ve eğitim kurumları da tanılama sürecine dâhil edilmiştir. Geçerli ve güvenilir bir sonuç almak için çok yönlü, tarama ve incelemenin gerekli olduğu anlaşılmıştır (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1988). Nitekim Sak’a (2012) göre özel zekâli/yetenekli öğrencilerin tanınması; çocuğun bireysel özelliklerine ilişkin bilgilerin toplandığı ve bu bilgiler doğrultusunda öğrencilerin zihinsel düzeyleri hakkında kararların alındığı bir süreçtir. Bu süreçte çocuk hakkında toplanan bilgilerin detaylı, doğru ve güvenilir olması; bilgi toplama araçlarının çeşitliliği ve farklı disiplinlerden uzmanların tanılama sürecine katkıda bulunması tanılamamın kalitesini artıracaktır. Yani çocuk hakkında toplanan veriler ne kadar ayrıntılı ve erken yaşta elde edilirse çocuğa yeteneklerinin geliştirilmesi için o ölçüde uygun ortam sağlanabilir (Karadağ, 2015).

İlgili literatür incelendiğinde, özel yeteneklileri belirlemek amacıyla yapılan ölçme ve değerlendirme işlemlerinde; standart zekâ, yetenek ve başarı testleri, aile görüşmelerinin yanında gözlem yöntemine de yer verildiği görülmektedir (Baykoç Dönmez, 2014; Bildiren ve Uzun, 2007). Alanla ilgili uzmanların aileden aldıkları bilgileri de göz önünde bulundurarak bireyleri gözlemlenmeleri, özel yetenekli bireyleri tanılamada dikkat edilen bir yöntemdir. Bütün bu süreç içerisinde ülkemizde ve dünyada çocukların ilgili merkezlere yönlendirilmesi konusunda önyak olan, aileleri bu konuda bilinçlendiren kişiler öğretmenlerdir. Ancak Dağlıoğlu ve Suveren (2013) yapmış oldukları çalışmada aile ve öğretmenlerin aday gösterdiği çocukların sayıları arasında anlamlı bir fark olmamasına rağmen, ailelerin aday göstermede daha başarılı olduklarını belirlemiştir. Bu çalışmadan ailelerin çocukları gözleme ve kabiliyetlerinin farkına varma konusunda daha iyi oldukları sonucu çıkarılabilir. Öğretmenlerin aday göstermede ailelere göre daha az başarılı olmalarının sebebi olarak; çocuklarla sınırlı süre geçirmeleri, çocukların kapasitelerini öğretmen karşısında tam yansıtamamaları ve öğretmenlerin özel yetenekli çocukları belirleme konusunda iyi bir eğitim almamış olmaları gösterilebilir. Bu nedenle öğretmen,

aile ve uzmanlardan oluşan bir grubun birlikte aday gösterme yöntemi takip etmesinin tanılama daha etkili olacağı düşünülmektedir. Nitekim eğitsel olarak yapılacak tanılama sürecinde uzman bir ekibin tüm üyelerinin kendi uzmanlık alanlarını bu sürece yansıtarak, süreci yönlendirmeleri bireyin her yönüyle ele alınmasını sağlayacağından daha doğru sonuçların elde edilmesine büyük katkı sağlayacaktır. Bu uzman ekibin çocuğun ailesiyle birlikte ortak bir çalışma yürüterek çocuğu daha iyi tanımaya çalışması, varılacak sonucun hatalardan arınma oranını da yükseltecektir (Özby, 2013).

Öğretmenlerin yetiştirdikleri çocuklar hakkındaki kanaatleri, tanılama sürecinde çoğu zaman başlangıç aşamasını oluşturmaktadır. Öğretmenlerin öğrencilere ilişkin gözlem ve düşüncelerini çocukların aileleri ve ilgili kurumlarla paylaşmaları ile tanılama sürecinde ilk aşama kat edilmiş sayılmaktadır. Böylece okul öncesi eğitimden itibaren çocukların öğretmenleri tarafından gözlemlenmesi ve öğretmende çocuğa yönelik bir kanaatin oluşması sürece katkı sağlamaktadır. Bu süreç ne kadar öne çekilebilirse o kadar etkili sonuçlar alınacaktır. Çünkü çocuğun eğitim sürecinde potansiyelinin doğru belirlenip yönlendirilmesi ile o potansiyelin ortaya çıkarılıp geliştirilmesi için eğitime erken yaştan itibaren başlanması hem bireysel hem de toplumsal gelişim açısından ciddi bir zaman kaybının önüne geçilmesini sağlayacaktır. Bu nedenle özel yetenekli çocukların tanılmasına daha erken ulaşabilmek amacıyla çeşitli öğretmen değerlendirme ölçekleri geliştirilmiştir. Okul öncesi dönemde özel yetenekli çocukları belirlemek için zekâ testlerinden ziyade gelişim testleri kullanılmaktadır (Ulusoy vd., 2014). Çocukların gelişim özelliklerini daha net belirleyebilmek amacıyla öğretmenler için geliştirilen testlerden MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'ne göre izlenen süreç; aday gösterme, ön değerlendirme, grup tarama, bireysel inceleme, kayıt ve yerleştirme şeklinde gerçekleşmektedir.

Ülkemizde özel yetenekli çocukların belirlenmesinde gerekli sınav vb. çalışmaları yürüten ve özel yetenekli öğrencilere eğitim veren kurum olan Bilim ve Sanat Merkezlerinde (BİLSEM), özel yetenekli çocukların tanılmasında kullanılan en yaygın yöntemin “öğretmen aday göstermesi” olduğu görülmektedir. Ancak yapılan araştırmalarda, öğretmenlerin süreç içerisinde yapmış oldukları yönlendirmede doğru aday belirleyebilme oranlarının oldukça düşük olduğu görülmüştür (Akar ve Uluman, 2013; Baykoç Dönmez, 2014). Bu da öğretmenlerin aday belirleme süreci ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığından uygulamalarda eksiklikler yaşandığını göstermektedir. Özel yetenekli öğrencilerin belirlenmesi konusunda öğretmenler bilgili ve aktif olduğunda eğitiminin kalitesi artacak ve özel yeteneklilerin belirlenme süreci daha nitelikli hâle gelecektir. Öğretmenlerin, kontrol listeleri, öğretmen gözlem skalası ve öğrenci portfolyosu gibi araçlar yardımı ile kendi gözlemlerini destekleyerek daha doğru tanımlara ulaşmaları mümkündür. Öğretmenin özel yetenekli çocukların özellikleriyle ilgili hazırlanmış bir gözlem ölçeği kullanması, ebeveynlerden aldığı bilgiyi değerlendirmesi ya da herhangi bir/birkaç alanda gösterdiği

yüksek performansa tanıklık etmesi öğrencisini özel yetenekli çocukların eğitim aldığı bir programa yönlendirmeye karar vermesine destek olacaktır (Erişen, Yavuz Birben, Sevgi Yalın ve Ocak, 2015). Ülkemizde özel yetenekli çocukların tanınması 1. sınıftan itibaren RAM ve BİLSEM tarafından yapılmaktadır. Ancak okul öncesi dönemde olan çocukların tanınmasında RAM ve BİLSEM tarafından kullanılan zekâ testleri yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle okul öncesi dönemde özel yetenekli çocukları tanılamak için gelişim testlerinin kullanılması yaygın bir görüştür. Nitekim okul öncesi dönemde özel yetenekli çocukların tanınmasında zekâ testlerinin yetersiz kalması sebebiyle Karadağ (2015) tarafından 4-6 yaş aralığındaki çocukların özel zekâ/yetenek potansiyellerini belirlemek amacıyla “Gifted Rating Scale Preschool Kindergarten Form” ölçme aracının uyarlanması, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Kıldan (2012) ise yalnızca ölçme araçlarının değil öğretmenlerin sınıflarında bulunan özel yetenekli çocuklarla olan iletişim ve ilişkilerinin de çocukları doğru tanıma ve doğru yönlendirme konusunda büyük öneminin olduğunu vurgulamıştır.

Birey için oldukça önemli olan bu tanılama sürecinde okul öncesi öğretmenlerinin bu konuyla ilgili yeterlik düzeylerini ve kendilerince belirledikleri kriterleri ortaya çıkarabilmek amacıyla yapılan bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin konuya ilişkin bilinç düzeyleri de belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçlar kapsamında çalışmada şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

- Okul öncesi öğretmenleri özel yetenekli öğrencilerin özelliklerini nasıl tanımlamaktadır?
- Okul öncesi öğretmenleri; özel yetenekli olduğunu düşündükleri öğrencileri nasıl ve ne kadar sürede belirlemektedir? Ayrıca böyle bir durumda okul öncesi öğretmenlerine göre kesin tanının hangi kurum veya yetkili tarafından konması gerekmektedir?
- Okul öncesi öğretmenlerine göre özel yetenekli öğrencilerin belirlenmesi ve onların yetenekleri doğrultusunda gelişim sağlamaları üzerinde kendilerinin nasıl bir etkisi vardır?
- Okul öncesi öğretmenleri; özel yetenekli olduğu tespit edilen öğrencilerine yönelik ne tür davranışlar sergilemektedir?
- Okul öncesi öğretmenleri; özel yetenekli öğrencilere yönelik, somut çalışmaların olup olmadığı hakkında ve sistemin kendilerine yüklediği sorumluluklara dair neler düşünmektedir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan durum çalışması olarak desenlenmiştir. Nitel araştırmalar gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, doğal ortamda algıların ve olayların gerçekçi ve

bütüncül bir şekilde ortaya konmasını ele alır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmancın hem ürünü hem nesnesi olabilecek nitel bir desen olan durum çalışması (Creswell, 2013); bir konu, olgu veya problemi anlamak için bir veya birden fazla olay veya kişiler kullanılarak yapılan çalışmalardır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013). Bu nedenle araştırma problemi, ele alınan duruma ilişkin derinlemesine bir anlayış sunarak nitel olarak betimlenmiştir.

Katılımcılar

Araştırma Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir şehirde 10 okul öncesi öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla seçilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmada, evren içinde var olan tüm farklı durumları yansıtmak üzere katılımcılar seçilmiştir. Örneğin, katılımcılardan kimi başarı düzeyi yüksek bir devlet okulunda (Ö3, Ö8, Ö9), kimi kırsalda yer alan devlet okullarında (Ö1, Ö10), kimi özel okullarda (Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7) mesleğini yürütmektedir. Yine katılımcıların kimi genç (Ö5, Ö6, Ö9, Ö10), kimi orta yaşlı (Ö1, Ö2, Ö3, Ö7, Ö8), kimi ise emekli olduktan sonra çalışan (Ö4) düzeyindedir. Katılımcıların kimileri de idareci (Ö8, Ö9) konumundadır. Farklı tipteki katılımcıların alınmasındaki amaç genelleme yapmak değil ortak veya farklı durumları sunmaktır. Tabloda öğretmenlerin bu statüleri ve cinsiyetleri verilmiştir. Gidilen okulların tümünde okul öncesi öğretmenleri kadın olup; erkek öğretmene rastlanmamıştır. Bunun başlıca nedeni özellikle alt eğitim kademeleri için öğretmenliğin diğer dünya ülkelerine benzer şekilde Türkiye'de de kadınlar tarafından daha fazla tercih edilen bir meslek kolu olması olabilir (Eğitim-Bir-Sen, 2016). Çalışma grubundaki öğretmenlerin kimliklerini gizli tutmak amacıyla, öğretmenlere Ö1, Ö2, Ö3..... Ö9, Ö10 şeklinde kodlar verilmiştir.

Tablo 1: Çalışmaya katılan öğretmenlerin yaş, cinsiyet ve kurum bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Statü
Ö1	Kadın	Devlet
Ö2	Kadın	Özel
Ö3	Kadın	Devlet
Ö4	Kadın	Özel
Ö5	Kadın	Özel
Ö6	Kadın	Özel
Ö7	Kadın	Özel
Ö8	Kadın	Devlet
Ö9	Kadın	Devlet
Ö10	Kadın	Devlet

Araştırmacının rolü

Araştırmacıların bu çalışmadaki rolü on okul öncesi kadın öğretmeninin görüş ve deneyimlerini tarafsız bir biçimde ortaya koymak ve görüşme sürecini en etkili şekilde yöneterek güvenilir veriler elde etmektir.

Verilerin toplanması

Görüşme soruları konu ile ilgili alan yazın taraması yapılarak araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış form olarak oluşturulmuş, 2 uzman görüşüne başvurulmuştur. Alınan dönütler doğrultusunda görüşme soruları tekrar tanzim edilmiştir. 3 öğretmen ile yapılan pilot görüşmeler ile soruların açıklığı ve netliği test edilmiş, yaşanacak muhtemel sorunlar giderilmiştir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin deneyimlerinin, görüşlerinin ve karşılaştıkları problemlerin belirtilmesi için katılımcıların izniyle ses kayıtları alınmıştır. Böylece veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş ya da görüşme sırasında ortaya çıkan hususlara göre yeni sonda soruların eklendiği (Güler, Halicioğlu ve Taşkın, 2013) yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analizi yönteminde katılımcıların görüşme sorularına verdikleri cevaplar incelenmiş, bu cevaplara göre belli kategoriler ve temalar oluşturulmuştur. Analiz sürecinde öncelikle öğretmenlerle yapılan görüşmeler çözümlenmiştir. Elde edilen verilere ilişkin kodlamalar 2 öğretmen görüşmesi üzerinde 3 araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız olarak yapılmıştır. Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen formüle uygun olarak %90 fikir birliği sağlandıktan sonra bir araştırmacı tarafından bütün görüşmeler kodlanmıştır. Daha sonra elde edilen benzer kodlar kategoriler altında birleştirilmiş ve bulunan bu kodlar sunulmuştur. Birden fazla öğretmenin üzerinde durduğu kodlar bir yıldız işareti ile belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenler ile yapılan görüşmelerden doğrudan alıntılar sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular her bir araştırma problemine göre ayrı başlıklar ve özet tablolar hâlinde betimlenerek sunulacaktır. Katılımcı öğretmenlerin görüşlerine, doğrudan alıntılar şeklinde yer verilecektir.

Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde, okul öncesi öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin özelliklerini nasıl tanımladıkları belirlenmektedir. Bu duruma ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin özelliklerine dair görüşleri

Tema	Kodlar	Katılımcılar
Öğrenci özellikleri	2.1. Özgün düşünme/ Yaratıcılık	Ö2, Ö3, Ö6, Ö8, Ö9
	2.2. Erken gelişim gösterme	Ö5, Ö6, Ö8, Ö9
	2.3. Mükemmel dil gelişimi	Ö1, Ö2, Ö4, Ö7, Ö8
	2.4. Geniş hayal gücü	Ö2, Ö8
	2.5. Yüksek IQ	Ö3, Ö8
	2.6. Algının açık olması	Ö3, Ö7, Ö8, Ö9
	2.7. Aktif/ Enerjik olma	Ö4, Ö8, Ö9, Ö10
	2.8. Resmi ayrıntılarıyla çizme	Ö1, Ö3
	2.9. Geniş ilgi alanı	Ö7
	2.10. Dışa dönüklük/ Liderlik	Ö3, Ö5, Ö9
	2.11. Hızlı öğrenme	Ö1, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10
	2.12. Çok dikkatli olma	Ö5, Ö8, Ö10
	2.13. İçe kapanık olma	Ö1, Ö4, Ö10
	2.14. Çok soru sorma	Ö5, Ö6
	2.15. Duygusal olma	Ö9

Okul öncesi öğretmenler özel yetenekli öğrencileri; yaşltlarına göre hızlı öğrenen, özgün düşünen, dil gelişimi erken ve kelime hazinesi çok geniş olan, algıları açık ve sürekli hareketli, enerjik olarak belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Ben öğrencinin zekâsını matematik zekâsıyla ölçmem. Bana göre özel yetenekli öğrenci yaratıcı olmalı, bilinmedik bir şeyi ortaya çıkarmalı. Hayal gücü gelişmiş olma, bunu gerçekleştirip güzel bir dille kendini ifade edebilme....” (Ö2).

“Yaşltlarından farklı gelişim gösteren, farklı etkinliklerle kendini belli eden, farklı düşünen (yaratıcı yani) olarak nitelendirebilirim. IQ leri yüksektir, zekâ seviyeleri yüksektir. Daha kolay öğrenir. İçe dönük değillerdir bence liderlik vasıfları yüksektir. Görsel düşünme olarak da gelişmişlerdir. Verilen resimleri ayrıntılı çizerler....” (Ö3).

“Bütün gelişimsel anlamda, erken gelişimini tamamlamış, öğrenmeye açık, algıları açık, özgün düşünen, aktif, liderlik vasfı yüksek, duygusal anlamda daha yoğun olarak tanımlayabilirim....” (Ö9).

İkinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde, okul öncesi öğretmenlerinin; özel yetenekli olduğunu düşündükleri öğrencilerinin olup olmadığı, olduğu düşünülüyse nasıl ve ne kadar sürede belirledikleri, ayrıca böyle bir durumda kesin tanının hangi kurum veya yetkili tarafından konması gerektiğine dair görüşleri belirtilmiştir. Bu duruma ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin durumları hakkındaki görüşleri

Tema	Kodlar	Katılımcılar
Öğrenci durumları	3.1. Öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilere sahip olma durumu	
	3.1.1. Evet	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10
	3.1.2. Hayır	Ö5, Ö6
	3.2. Özel yetenekli öğrencileri fark etme durumu	
	3.2.1. Gözlem yaparak	Ö1, Ö3, Ö7, Ö8, Ö9
	3.2.2. Zaman geçirerek	Ö1, Ö2, Ö4, Ö9
	3.2.3. Etkinlik ve projelerden yola çıkarak	Ö2, Ö3, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10
	3.2.4. Derslerde dikkatli ve öğrenmeye ilgili olması	Ö3, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10
	3.2.5. Matematiksel işlemlerde hızlı ve başarılı olması	Ö7, Ö9
	3.2.6. Okuma yazmayı (çok iyi) bilmesi	Ö4, Ö7, Ö8, Ö9
	3.2.7. Yaşıtlarından farklı davranması	Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10
	3.2.8. Yaşıtlarından önde gitmesi	Ö1, Ö3, Ö7, Ö8
	3.2.9. Kelime hazinesine bakarak	Ö4, Ö7, Ö8, Ö9
	3.3. Özel yetenekli öğrenciyi ne kadar sürede tanıladıkları	
	3.3.1. Çok kısa sürede (ilk haftalarda)	Ö3, Ö8, Ö10
	3.3.2. Çok uzun sürede (dönem sonunda)	Ö2, Ö4, Ö7
	3.3.3. 2-4 ay	Ö1, Ö9
	3.4. Özel yetenekli öğrencileri belirlerken, kesin tanıyı koyması düşünülen yetkili ve kurumlar	
	3.4.1. Okul öncesi öğretmeni	Ö1, Ö2, Ö7, Ö8
	3.4.2. Pedagog	Ö2
	3.4.3. Ebeveyn	Ö2, Ö5
	3.4.4. Rehberlik Araştırma Merkezi	Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö9, Ö10
	3.4.5. Psikolog	Ö6
	3.4.6. Psikiyatrist	Ö6, Ö9

10 okul öncesi öğretmenden sekizi (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10) öğretmenlik hayatlarında özel yetenekli öğrenciye eğitim vermiştir. Okul öncesi öğretmenleri, özel yetenekli öğrencileri nasıl fark ettiklerine dair görüşlerini beyan etmişlerdir. Bazı öğretmenler görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

Gözlem yaparak tanılamalarına dair görüş için örnek;

“Kesin tanıyı eğitimler koymalıdır. Çocuğun okul öncesi öğretmenleri bu tanıyı koyabilir. Psikologda yapılan iki test yeterli değildir. Gözlem olmadan özel yetenekli tanısı koyulmaz. Tek başına test kesinlikle yeterli değildir. Mutlaka öğretmenin iyi bir şekilde gözlem yapması gerekir. Örneğin bir sosyolog bir kere sınıfımıza geldi. Bazı sesleri çıkaramayan bir çocuğa; bu çocuk problemlili, normal değil diyerek tanı koymaya çalıştı. Oysa çocukta hiçbir problem yoktu. Tek seferde inceleyerek tanı koyulması mümkün değil...” (Ö1).

Etkinlik ve projelerden yola çıkarak, yaşlılarından önde gitmesine bakarak belirlenmelerine dair görüş için örnek;

“... Atıyorum mesela projeler falan yapıyoruz, diyelim ki hayalimizdeki evi falan oluşturuyoruz kutularla. Mesela onları kendilerine bırakıyorum. Orada çok farklı etkinlik çıktığında mesela bunu kendi yaş grubundan üstün bir şekilde yapar. Mesela ilkokul seviyesinde bir çocuk gibi yapıyorsa direkt hayran kalıyorsun, diyorsun ki bu çocuk mu bunu yapıyor. Geçen yıl maske yarışması vardı Türkiye çapında. Benim ikizlerim vardı. Çok zekiydiler. IQ'larının yüksek olduğu görüldü. Mesela maskeyi çok değişik yaptılar, çok değişik, yaratıcılıklarını kattılar. Sanki ilkokul 4. Sınıf çocuğu falan yapmış o maskeyi direkt dikkat çekiyor, yani yapmış olduğu etkinliklerle anlaşılıyor...” (Ö3).

Derslerde dikkatli ve öğrenmeye ilgili olması ile kelime hazinesinden yola çıkarak belirlenmesine dair görüş için örnek;

“... Hikâyeyi dikkatle dinler. Sonuna kadar pürdikkattir. Daha sonra hikâyenin ana temasını söyler. Abaküs kullanması, onu kullanmayı öğrenirken bile farklı.... Kelime hazineleri çok geniştir. Öyle bir öğrencim vardı. O kadar güzel cümleler kuruyordu ki; aileye çocuğunuza çok mu kitap okuyorsunuz diye sorma gereği duydum...” (Ö8).

Matematiksel işlemlerde hızlı ve başarılı olmasına dayanarak belirlenmelerine dair görüş için örnek;

“Özel yetenekli olduğunu düşündüğümüz bir öğrencimiz vardı. Nitekim özel yetenekli çıktı. Çocuk aynı zamanda otistik olduğu anlaşıldı. Dünya haritasında ülke isimlerini ezbere gösterebiliyordu. Matematiğinin çok iyi olmasından ben zaten anladım. O kadar iyiydi ki asal çarpanlarına ayırmayı bile biliyordu. 81 ilin trafik kodunu ezbere biliyordu...” (Ö7).

Zaman geçirerek belirlenmelerine dair görüş için örnek;

“Öyle bir öğrencim vardı. Kelime hazinesi çok genişti. Bazı çocuklar hemen anlayamıyor. Kimisi içe kapanık olabiliyor. Sonradan açılabilir. Ben öğrencimin özel yetenekli olduğunu uzun bir süreden sonra anladım. Çünkü çok fazla konuşturamıyordum o öğrencimi. Zamanla bundaki cevheri çözdüm. Sonradan duydum ki bu öğrencim TEOG’ da Türkiye 1. si olmuş...” (Ö4).

Daha sonra; okul öncesi öğretmenleri özel yetenekli öğrencileri ne kadar sürede tanıladıklarına dair görüşlerini beyan etmişlerdir. Bazı öğretmenler görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

2-4 ay geçirerek tanılamalarına dair görüş için örnek;

“...Öğrencilerin okula adapte olma süreleri farklı oluyor. Öğrencimin özel yetenekli olup olmadığını anlamak için 4-5 ay yani bir dönem beklenilmesi gerektiğini düşünüyorum. Öğrenci parlaktır. Belki ilk görüşte onu özel yetenekli zannedebiliriz. O yüzden bir müddet beklenmeli sabırla gözlenmeli...” (Ö9).

Uzun süre geçirerek tanılamalarına dair görüş için örnek;

“...Hayli zaman gerektiriyor. Benim söylediğim şeylerin üstüne hayal gücünü koyabilmiş mi diye bakmak gerekiyor. Bu tarz öğrenciler bazen sıkılgan yapıda olabiliyor. Sınıfın düzenini bozabiliyor. O yüzden onların düzene girmesini beklemek gerekiyor...” (Ö2).

Okul öncesi öğretmenleri özel yetenekli öğrencilere hangi kurum veya yetkilinin kesin tanıyı koymasına gerektiğine dair görüşlerini beyan etmişlerdir. Bazı öğretmenler görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Açıkçası bu konuda bizim rolümüz büyük. Rehberlik araştırma merkezini yeterli görmüyorum, yeterli sayıda pedagoğ olsa bu işi yürütür. Psikiyatrlar direkt ilaca yönlendiriyor. Ben kesin tanı için özel yetenekli olduğunu düşündüğüm öğrenci varsa aile ile görüşüyorum. Çocuğunuz farklı bir çocuk. Okuyun ve çocuğunuzu siz tanılayın diyorum. Onların çaba sarf etmelerini istiyorum. Aile bilinçsizse elimden geldiğince ben yönlendirmeye çalışıyorum tecrübelerimden faydalanarak...” (Ö2).

“Özel yetenekli öğrenciyi teşhis ve kesin tanı koyma yetersiz bence. Elmas ve kömür birbirinden farklıdır. Bunların farkını tespit edecek mekanizmaları geliştirmeli. Rehberlik araştırma merkezinin tespitlerini doğru bulmuyorum. Tüm öğretmen arkadaşlarımızın hep birlikte özel yetenekli gördüğü bir öğrencimiz vardı. 40 günlükken bile farklı olduğunu ailesi anlamış. Kurum 10-15 dakika testlere tabi tutarak özel yetenekli demedi. Oysaki gerçekten o gün öğrencimizin performansı düşüktü. Tabi kimseyi inandıramadık. O yüzden kısa süreli

testler ve gözlemler bana afaki geliyor. Görüş birliğine dayanarak bizlerin fikrinin çok önemli olduğunu düşünüyorum” (Ö8).

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminde, okul öncesi öğretmenleri; özel yetenekli öğrencilerin belirlenmesi ve onların yetenekleri doğrultusunda gelişim sağlamaları üzerinde kendilerinin nasıl etkiye sahip olduklarına dair görüşlerini belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin belirlenmesi ve yeteneklerinin geliştirilmesi üzerinde nasıl etki sahibi oldukları hakkındaki görüşleri

Tema	Kodlar	Katılımcılar
Öğretmen etkisi	4.1. İlk aşama öğretmeni olması bakımından önemli	Ö1, Ö7, Ö10
	4.2. İlk sosyalleşme ortamındaki eğitmen olarak çok önemli	Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8
	4.3. Kritik dönem öğretmeni olarak çok önemli	Ö3
	4.4. Sönmeye uğramasın diye önemli	Ö1, Ö3, Ö8
	4.5. Tüm gelişim alanlarına yönelik eğitim verdiği için etkili	Ö5
	4.6. Yüzde elli oranında etkili	Ö9
	4.7. O kadar da etkili değil	Ö6

Okul öncesi öğretmenleri; kendilerinin özel yetenekli öğrenciler üzerindeki etkilerini belirtirken; ilk aşamada ve ilk sosyalleşme ortamındaki öğretmen olmalarının, özel yetenekli öğrencilerin sönmelerine engel olmak açısından çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Özel yetenek teşhis edilmezse bir süre sonra söniyormüş zaten. Ama bunun için ilimizde sınıflar falan yokmuş. Özellikle sordum ben, anaokulları için özel yetenekli sınıfı, özel yetenekli okulu yokmuş. Sınıfların durumu okullarda kalabalık oluyor. Burada okul öncesi öğretmenine çok iş düşüyor. Özel yetenekli öğrencilerimize bireysel olarak artı etkinlik yapmak istiyorum. Bu da bazen imkânsız oluyor. Sınıf ortamında aynı şeyleri yapıyor. Bildiği şeyi yapıyor. Eğer biz ekstra ilgi göstermezsek sönmeye uğruyor, biz pekiştirmesek...” (Ö3).

“Bence o kadar da önemli değil okul öncesi öğretmenlerin etkisi. Zaten zor, gelişebileceği şeyleri ileri yaşlarda öğreniyor...” (Ö6).

“...Bana göre %50 etkiliyiz. Günlük yaşama aile onları hazırlıyor. Biz ancak bir kıvılcım varsa şekillendirebiliyoruz. Öğrencinin özel yetenekli olduğu söylenmemişse ve öğretmenin gözlemi iyi değilse etkili olmaz o zaman öğretmen...” (Ö9).

Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminde, okul öncesi öğretmenlerinin; özel yetenekli olduğu tespit edilen öğrencilere yönelik ne tür davranışlar sergilediklerine dair görüşleri belirtilmiştir. Bu duruma ilişkin bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin özel yetenekli olduğu tespit edilen öğrencilere yönelik sergiledikleri davranışlar

Tema	Kodlar	Katılımcılar
Öğretmen davranışları	5.1. Öğretmenin kendini yetiştirmesi	Ö1
	5.2. Aile ile iletişim hâlinde olma	Ö1, Ö3, Ö8, Ö9
	5.3. Müfredatın dışına çıkmak	Ö1, Ö8, Ö9
	5.4. Kendini ifade etmesine izin verme	Ö2, Ö3, Ö6
	5.5. Okuma yazma egzersizleri yapma	Ö3
	5.6. Özgürlükleri desteklenmeli	Ö6
	5.7. Üst kurumlardan yardım isteme	Ö3, Ö4, Ö5, Ö10
	5.8. Ekstra yapılacak bir durum olmaması	Ö4
	5.9. İlgi alanlarına önem verip sonuna kadar destekleme	Ö1, Ö5, Ö7, Ö9, Ö10
	5.10. Çok farklı etkinlikler yapma	Ö1, Ö8, Ö9
	5.11. Kapasitelerini zorlama	Ö1

Okul öncesi öğretmenleri; özel yetenekli öğrencilere yönelik tutum ve davranışlarını belirtirken özellikle; onların ilgi alanlarına önem vermenin üzerinde çok durmuşlar; aile ile de irtibatın sürekli sağlanması, onlara da görev ve sorumluluklar yüklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenler; özel yetenekli öğrencilere yönelik davranışları hakkındaki görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Özel yetenekli öğrencimizin sönmemesi için öğretmenlerin kendini çok iyi yetiştirmesi gerekiyor. Maalesef bizde ne yaparız gibi bir çaba yok. Çok hareketli bir çocuğu sorunlu olarak tanımlayabiliyoruz. Özel yeteneklilerin sönmemesinin en önemli nedenlerinden biri de ailelerdir. Aile sönmeye sebep oluyor. Çocuğunu tanımıyor, gözlemlemiyor aileler. Bizim aile ile sürekli işbirliği içinde olmamız gerekiyor. Ayrıca bazen biz de köreltebiliyoruz onları, sistem ya da. Sistemin dışına çıkmak gerekiyor bazen bunlar için. Özel yetenek parıltısı gördüğümüz çocuklarda diğer çocuklardan farklı çalışmalar yapılmalı. Çünkü basit etkinliklerden sıkılıyorlar. Onların kapasitelerini zorlamalıyız. Yoksa dediğim gibi sönebiliyorlar...” (Ö1).

“...Çocuğun yeteneğinin sönmemesi için kendisini ifade etmesine izin vermeli. Zaten sınıfa aykırı davranıyorlar; bir de öğretmen ona kendini ifade etmesine izin vermezse ya kabına sığmayacak taşarak saldırgan olacak ya da sessiz, kabuğuna çekilecek. O yüzden kendini ifade etmesi desteklenmeli. Ben bu öğrencimi gizlice motive ediyorum. Diğer arkadaşları onun yaptıklarından etkilemesinler diye...” (Ö2).

Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın beşinci alt probleminde, okul öncesi öğretmenleri; özel yetenekli öğrencilere yönelik, somut çalışmaların olup olmadığı, sistemin okul öncesi öğretmenlerine yüklediği sorumluluklara dair görüşlerini belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin, özel yetenekli öğrencilere yönelik çalışmalar hakkındaki görüşleri

Tema	Kodlar	Katılımcılar
Öğrencilere yönelik yapılan çalışmalar	6.1. Özel yetenekli öğrencilere yönelik somut çalışmaların olma durumu	
	6.1.1. Evet	Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9
	6.1.2. Hayır	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö10
	6.2. Sistemin okul öncesi öğretmenine yüklediği sorumluluklar	
	6.2.1. Okul idaresinin yönlendirmesi	Ö1, Ö2, Ö10
	6.2.2. Sistem odalarının kurulması	Ö4, Ö6, Ö8, Ö9
	6.2.3. Prosedürlere bağlı kalma	Ö1, Ö3
	6.2.4. Gelişim gözlem formlarının verilmesi	Ö2, Ö5, Ö6
	6.2.5. Rehber öğretmenlerin telkinleri	Ö5, Ö7
	6.2.6. Gelişigüzel sorumluluk yüklenmesi	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö8, Ö10

Okul öncesi öğretmenlerinden bazıları özel yetenekli öğrencilere yönelik somut çalışmaların olmadığını düşündükleri için karamsarken (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö10), bazıları ise somut çalışmaların var olduğunu, öğretmenler de üzerine düşen bireysel sorumluluklarını yerine getirirse hiçbir problem kalmayacağını belirtiyor (Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9). Bazı öğretmenler; özel yetenekli öğrencilere yönelik somut çalışma olup olmadığına dair görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

Somut çalışmaların olduğuna dair görüş için örnek;

“Evet var. Çünkü bence sürekli yeni materyallerle okullarımız desteklenmeye çalışılıyor. Yenilikleri takip ediyoruz. Bu yenilikler okullarımıza taşınıyor. Özel yetenekli öğrenciyi teşhis etme ve onun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik her türlü ekipmana hazırız. Bu tip fedakârlıklar aslında somut adımlar. Bu tip ortamlarda bizim özel yetenekli öğrenciyi kaybetmemize imkân yok. Tabii öğretmen de sıkıntı yoksa (gülümser) ...” (Ö6).

Somut çalışmaların olmadığına dair görüş için örnek;

“Ben hiçbir şey yapıldığını düşünmüyorum. Eğitim alanında özel yetenekli öğrenci var, oluşturulmuş bir sınıf yok okullarda. Anaokulu seviyesinde yok. Bizim sınıflar kalabalık zaten. Öğretmen kendi çabalarıyla bir şeyler yapmazsa çocuk eriyip gider buralarda...” (Ö3).

Okul öncesi öğretmenlerinin geneli; özel yetenekli öğrencilere yönelik sistemin yüklediği sorumluluklara ilişkin, dikkate değer sorumluluklar verilmediğini, daha çok kâğıt üzerinde prosedürler olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre sistem odalarının kurulması (özel yetenekli çocuklar için zengin materyal içerikli oda) ve bunu işlevselleştirme gayreti sistemin yüklediği en önemli sorumluluk. Bazı öğretmenler; özel yetenekli öğrencilere yönelik sistemin yüklediği sorumluluklara dair görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Benim gözlediğim kadarıyla sorumluluk verilmesi yok denecek kadar az. Benim gözlediğim kadarıyla kendi teşhis ettiğimiz öğrenciyi rehberlik öğretmenine gönderiyoruz. Rehber öğretmen elinden geleni yapıyor. Onlara bu görev verilmiş galiba. Bu şekilde öğrencileri belirttiğimiz zaman çok ilgileniyorlar. Bize yönelik direkt sorumluluk yok yani. Ha tabi gelişim gözlem formları veriliyor bize. Bunları doldurmamız isteniyor...” (Ö5).

“Destek odası şartı koşuluyor. Buna çok dikkat ediliyor. İdarecilik yaptığım için de biliyorum. Bu destek odalarına devlet her türlü desteği sağlamış. Öğretmenlere bu konuda sorumluluklar yüklüyor. Ama benim düşüncem bir kadro yetiştirilmeli, kalifiyeli elemanlarla dolu. Onlar bu destek odalarına şekil vermeli. Öğretmenleri de o şekilde yönlendirmeli. Yoksa öğrencileri destek odalarına götürmekle iş bitmiyor” (Ö8).

Sonuç, tartışma ve öneriler

Üstün yetenekli öğrencilerin tanınması ve eğitilmesi sürecinde aileler ve öğretmenler çok önemlidir. Bireylerin yetenek ve zeka düzeylerinin belirlenmesinde amaç, ailelerin merakını gidermek ya da bireyleri etiketlemek değil, bireylerin potansiyellerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek için uygun eğitim programına yönelmelerine yardımcı olmaktır (Tarhan ve Kılıç, 2014). Çalışmada, özel yeteneklilerin belirlenmesinde en erken safha olan okul öncesi dönemde, okul öncesi öğretmenlerinin tanılama süreci ile ilgili kendilerince belirledikleri kriterler ortaya çıkarılmış, öğretmenlerin konuya ilişkin yeterlik bilinç düzeyleri araştırılmıştır. Öğretmenlere görüşme esnasında yöneltilen;

- Özel yetenekli öğrencilerin özelliklerini nasıl tanımlarsınız?
- Özel yetenekli olduğunu düşündüğünüz öğrencileri nasıl ve ne kadar sürede belirleyebilirsiniz ve bir çocuğun özel yetenekli olduğuna dair tanyıyı hangi kurum, birim vb. koymalıdır?
- Özel yetenekli öğrencilerin belirlenmesi ve onların yetenekleri doğrultusunda gelişim sağlamaları konusunda nasıl bir etkiniz vardır?
- Özel yetenekli olduğu tespit edilen öğrencilerinize yönelik ne tür davranışlar sergilemektedirsiniz?

sorularıyla okul öncesi öğretmenlerinin çalışma konusuna yönelik bilinç ve yeterlik düzeyleri tespit edilmiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda okul öncesi öğretmenlerin tanılama sürecinde; özel yeteneklilerin özellikleri, bu öğrencileri nasıl belirledikleri, öğrenciler üzerindeki etkileri, öğrencilere yönelik davranışları ve bu konu hakkında yapılan çalışmalar ile ilgili görüşleri ortaya çıkarılmıştır. Özel yetenekli öğrencilerin özellikleri hakkında öğretmenlerin genel olarak bilgi sahibi olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler öğrenci özelliklerinden en fazla hızlı öğrenme, özgün düşünme/yaratıcılık ve mükemmel dil gelişimi üzerinde durmuşlardır. Üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri ile ilgili alan yazında Enç'in (2005) üstün yeteneklilerin kelime dağarcığının her yaşta yaşlılarından fazla olduğunu ve Winebrenner'in (2000) bu öğrencilerin çok hızlı öğrenebildiğini belirtmesi de elde edilen verileri destekler niteliktedir. Yapmış olduğumuz çalışmaya benzer bir çalışma yapmış olan Kıldan (2011), öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları; yaşlılarından üstün, meraklı ve araştırmacı, yaratıcı, özgüveni yüksek, konuşma ve anlama yeteneği üstün olarak tanımladıkları sonucuna ulaşmıştır. Nitekim bu çalışmada da öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin niteliklerini "yaşlılarına göre hızlı öğrenen, özgün düşünen, dil gelişimi erken ve kelime hazineleri çok geniş olan, algıları açık ve sürekli hareketli, enerjik olan çocuklar" şeklinde ifade etmeleri daha önce yapılmış olan çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir. Ayrıca, Renzulli'nin (2012) üstün yeteneği tanımladığı üç halka kuramında yaratıcılığı önemli bir bileşen olarak ele alması da elde edilen bulgular ile uyum içindedir. Çalışmamızda okul öncesi öğretmenlerin alan yazında belirlenen özel yetenekli çocuk tanımlarına uygun yanıtlar vermiş olmalarına rağmen, Gökdere ve Ayvaci (2004) yapmış oldukları çalışmada sınıf öğretmenlerinin özel yetenekli öğrencileri belirleme konusunda çok da yeterli olmadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan bu çalışma ile sınıf öğretmenlerinin özel yetenekli çocukların zihinsel özellikleri konusunda %50'nin üzerinde, sosyal ve duyuşsal özellikler konusunda ise ortalama %30 oranında başarılı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bu oran çalışmaya katılan öğretmenlerin özel yetenekli öğrencileri belirleme konusunda çok da başarılı olmadıklarını göstermiştir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu özel yetenekli öğrencilerin tanılanma sürecinin çok uzun sürede gerçekleştiğini ve kesin tanının Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) tarafından konulması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin tanılama sürecinde RAM'larda yapılan çalışmalardan haberdar olmalarına rağmen BİLSEM'lerden bahsetmemeleri bu kurumların yetki ve sorumlulukları hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir. Özel yetenekli öğrencilere eğitim veren öğretmenler; yaşlılarından farklı davranış sergileyen, yapılan etkinlik ve projelerde yaşlılarına göre daha fazla başarılı olan çocukları özel yetenekli olarak belirlediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin ilk sosyalleşme ortamındaki eğitmenin kendileri olmaları açısından öğrenciler üzerinde etkiye sahip oldukları konusunda yüksek oranda hemfikirdirler. Bunun yanı sıra öğrencilerin eğitim-öğretim hayatlarında ilk karşılaştıkları öğretmen olmaları ve var olan özelliklerin sönmeye uğramaması açısından kendilerinin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Elde edilen bulgularda

özel yetenekli öğrencilerin tanınması ve yeteneklerinin sönmeye uğramaması için okul öncesi öğretmenlerin önemi açıkça vurgulanmıştır. Tanılamada ne, neden, nasıl ve ne zaman sorularına önem verilmesi gerekliliğini ifade eden Sak (2014), özel eğitim alanında en fazla ihmal edilen grup olan özel yeteneklilerin tanınması konusunda okul öncesi öğretmenlerine büyük görev düştüğünü ifade etmektedir. Nitekim Darga (2010) da doktora çalışmasında okul öncesi çocuğuna geçerliliği ve güvenilirliği olan zekâ testleri, dil gelişim testleri, yaratıcılık testleri ve gelişim envanterleri uygulanarak tanılamanın daha doğru şekilde yapılabileceğini ifade etmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin ilgili kurumlarla irtibata geçerek okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim gören çocuklara bu testleri uygulamaları, tanılama konusunda ortaya çıkabilecek yanlışları asgari düzeye indirme konusunda büyük katkı sağlayacaktır.

Özel yetenekli öğrenciyi tespit eden öğretmenlerin çoğunluğu bu öğrencilerin ilgi alanlarına önem verilerek desteklenmesi gerektiğini belirtirken, diğer bir kısım ise aile ile iletişime geçerek iş birliği içinde çalışılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çepni, Gökdere ve Bacanak (2004) üstün yetenekli öğrencilerin geniş kapsamlı eğitim olanakları ve hizmetlerine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Özel yetenekli öğrencilere yönelik yapılan çalışmaları, genel olarak yetersiz gören öğretmenler sistemin kendilerine gelişigüzel sorumluluklar yüklediğini ve belirli prosedürlerin var olmadığı konusunda yüksek oranda hemfikirdirler.

Öğretmenlerin özel yetenekli öğrencileri belirleme konusunda daha doğru sonuçlara ulaşabilmeleri için öncelikle okul öncesi eğitimlerini aldıkları lisans eğitimleri süresince, bu konuyla ilgili çeşitli dersler almaları sağlanabilir. Öğretmenlik mesleğini icra ederken özel yeteneklilerin tanınması hususunda kendilerine önemli görevler düşen okul öncesi öğretmenlerinin, konu hakkında daha fazla bilgi edinebilmeleri ve bilgilerinin sürekli güncel tutulması adına belirli periyotlarda öğretmenler hizmet içi eğitim kurslarına tabi tutulabilirler. Ayrıca okul idaresinin tanılama hususunda daha hassas davranması için resmi yükümlülükler getirilerek, sistem odalarının kurulması sağlanabilir.

Yapılan çalışmada değinilmesi gereken bazı sınırlılıklar vardır. Öncelikle, çalışmadan elde edilen sonuçlar, öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri cevaplar ile sınırlıdır; öğretmenlerin görüşme sorularına samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır. Ayrıca ulaşılabilen öğretmenlerin tamamı kadınlardan oluşmaktadır. Bu da bir sınırlılık olarak düşünülebilir.

OPINIONS OF PRE-SCHOOL TEACHERS IN DETERMINING GIFTED CHILDREN

Extended abstract

Introduction

Early childhood in which the person's character begins to be shaped and their abilities begin to be identified is a critical period when individual recognition, diagnosis, and orientation are carried out. Giftedness refers to the relationship among three basic characteristics of a person. These basic characteristics are as follows: Ability: general and special, Creativity, and Motivation.

Gifted children are individuals with the ability to show a higher level of success in the fields such as leadership, academic achievement, discovery and invention ability, success in the art, success in sports field, creative thinking and behavior when compared to peers and use them in key areas of human performance (Özbay, 2013). Nowadays, the results of the intelligence tests are insufficient to decide whether the individual is gifted. Teachers, families, and various centers and educational institutions related to this field have also been involved in the process.

It is observed that the most common method used in the diagnosis of gifted children in the Science Art Centers, an institution giving special education to gifted students in Turkey, is to present teacher nomination. However, the conducted studies indicated that the diagnostic quality of teacher nominations was very low during the process (Akar and Uluman, 2013; Baykoç and Dönmez, 2014). For this reason, this research was carried out with the aim of determining the opinions of preschool teachers about the use of teacher nominations as identification instruments for selecting gifted children.

Method

A qualitative case study approach was undertaken in order to provide an in-depth understanding of the situation. 10 preschool teachers working in a city in the north east of Turkey participated in the study. The teachers were selected through sampling of maximum diversity. Semi-structured interview was employed as data collection tool. Content analysis technique was used to analyze the data.

Results

Pre-school teachers stated that gifted students quickly grasp original thinking, have early language development, wide vocabulary, and clear perceptions, and are also constantly moving and energetic compared to their peers. Some teachers expressed the methods they used for the identification of the gifted students as follows:

- Observation,
- Identification based on activities and projects,

- Looking ahead of their age,
- Being careful about lessons and being related to learning
- Identification based on fast and successful mathematical procedures,
- Identification by spending time with the student.

The pre-school teachers expressed their views on how much time was required to diagnose them as gifted students;

- Spending 2 to 4 months.
- Long-term.

Majority of preschool teachers stated that Guidance and Research Centers should diagnose gifted children (gifted children) Preschool teachers considered themselves as important in terms of preventing the isolation of special talented students because they were their first stage teachers and instructors in the first social environment. When showing attitude to gifted children, preschool teachers stand on giving importance to their interests; and also they stated that contacting with the family should be provided and they should have tasks and responsibilities. While some of the pre-school teachers are pessimistic because they think there are no concrete studies for special talented students, others think that there are concrete studies. Additionally, they stated that there would be no problem if teachers fulfilled their individual responsibilities. The pre-school teachers noted that there were no significant studies regarding the establishment of a system for gifted students, but the studies were just theoretical.

Conclusions and recommendations

The results of the interviews revealed common characteristics used in identifying gifted students and methods the teachers used for the identification. The results also included information on the teachers' role in the gifted students' school life, their attitude towards the students, and their opinions on the studies pertaining to this subject. Additionally, the teachers were generally knowledgeable about the characteristics of gifted students. They emphasized fast learning, original thinking / creativity and excellent language development as the most identifying the student characteristics. The teachers with gifted students were aware of these students and mostly expressed that these students displayed different behaviors from their peers with the help of activities and projects. An important part of the teachers stated that they should support these students by giving attention to their interests. Most of the other teachers stated that they should cooperate with the family.

To diagnose gifted students more accurately and in a short period of time, it is possible to make the special education lesson more intensive in the course of undergraduate education. It is also possible to establish system rooms (room with rich material content for special talented children) by bringing authorities together to make the school administration more sensitive to diagnosis.

Kaynakça

- Akar, İ. ve Uluman, M. (2013). Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencileri doğru aday gösterme durumları. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 199-212.
- Baykoç Dönmez, N. (2014). *Üstün Akıl Zekâ Deha Yetenek Dahiler-Savantlar Gelişimleri ve Eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Bildiren, A. ve Uzun, M. (2007). Üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesine yönelik bir tanılama yönteminin kullanılabilirliğinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 31-39.
- Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi. (2001). http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/18101802_bilimvesanatmerkezleriynegeresi.pdf. Erişim tarihi: 01.03.2017.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (3. Baskıdan Çeviri). (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Çepni, S., Gökdere, M. ve Bacanak, A. (2004). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde fen öğretmenlerinin karşılaştıkları temel sorunlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 162. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/162/gokdere-bacanak.htm. Erişim tarihi: 20.08.2017
- Dağlıoğlu, E. ve Suveren, S. (2013). Okul Öncesi Dönem Üstün Yetenekli Çocukların belirlenmesinde öğretmen ve aile görüşleri ile çocukların performanslarının tutarlılığının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(1), 431-453.
- Darga, H. (2010). Brigance k&l screen II ile ilköğretim 1. sınıfta saptanan üstün yetenekli çocuklara ve sınıf arkadaşlarına uygulanan zenginleştirme programının çoklu zekâ alanlarındaki performans düzeylerini arttırmaya etkisi, Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eğitim-Bir-Sen. (2016). *Eğitime bakış 2016 izleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Yayınları: 68. <http://www.memursen.org.tr/dosyalar/egtmrapor.pdf> Erişim tarihi: 21.09.2017
- Enç, M. (2005). *Üstün beyin gücü*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Erişen, Y., Yavuz Birben, F., Sevgi Yalın, H. ve Ocak, P. (2015). Üstün yetenekli çocukları fark edebilme ve destekleme eğitiminin öğretmenler üzerindeki etkisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 586-602.
- Gökdere, M. ve Ayvacı, H.Ş. (2004). Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli çocuklar ve özellikleri ile ilgili bilgi seviyelerinin belirlenmesi. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 17-26.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M.B. ve Taşgın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Karadağ, F. (2015). Okul öncesi dönemde potansiyel üstün zekâlı çocukların belirlenmesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kıldan, O. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin üstün yetenekli çocuklar hakkındaki görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 805-818.
- Marland, S.P. (1971). *Education of the Gifted and Talented Volume 1: Report to the Congress of the United States by the U.S. Commissioner of Education*. Washington D.C.: Commissioner of Education Department of Health, Education and Welfare. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED056243.pdf> 05.07.2017.
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Özbay, Y. (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Eğitim Programı.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., ve Eripek, S. (1988). *Özel eğitime muhtaç çocuklar, özel eğitime giriş*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Renzulli, J.S. (2012). Reexamining the role of gifted education and talent development for the 21st century: A four part theoretical approach. *Gifted Child Quarterly*, 56(3), 150-159.
- Sak, U. (2012). *Üstün zekâlılar: Özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri*. (2. Basım). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sak, U. (2014). *Üstün zekâlılar: Özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri*. (4. Basım). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sak, U., Bal Sezerel, B., Ayas, B., Tokmak, F., Özdemir, N., Demirel Gürbüz, Ş. ve Öpengin, E. (2016). Anadolu Sak Ölçeği (ASIS) Güvenirlilik ve Geçerlik Raporu. *Anadolu Sak Zekâ Ölçeği (ASIS) Uygulayıcı Kitabı* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi ÜYEP Merkezi.
- Tarhan, S. ve Kılıç, Ş. (2014). Üstün yetenekli bireylerin tanılanması ve Türkiye'deki eğitim modelleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*. 2(1), 27-43.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Uluç, S., Öktem, F., Erden, G., Gençöz, T. ve Sezgin, N. (2011). Wechsler Çocuklar için Zekâ Ölçeği-IV: Klinik Bağlamda Zekânın Değerlendirilmesinde Türkiye İçin Yeni Bir Dönem. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(28), 49-57.
- Ulusoy, F., Sakaltaş, E., Güneş, H., Dokgöz, M., Akın, Ö. ve Köseoğlu, S. (2014). *Özel yetenekli çocuklar aile klavuzu*. Kayseri: MEB.
- Winebrenner, S. (2000). Gifted students need an education, too. *Educational Leadership*, 58(1), 52-56.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.